

Pracovný úraz a choroba z povolania migrujúcich osôb

Fenoménom dnešnej doby je migrácia ľudí za prácou. V prípade vzniku pracovného úrazu alebo zistenia choroby z povolania migrujúcej osoby je potrebné z hľadiska uplatnenia nárokov na úrazové dávky predovšetkým rozlišovať územie, resp. štát, kde pri vykonávaní činnosti k predmetnému pracovnému úrazu došlo alebo kde zamestnanec vykonával činnosť, ktorá svojou povahou môže spôsobiť chorobu z povolania. Táto skutočnosť je totiž rozhodujúca pre určenie predpisov, podľa ktorých sa bude posudzovať nárok na úrazové dávky v závislosti od splnenia podmienok, ktoré príslušné právne predpisy ustanovujú na dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania.

Sociálna poisťovňa, ako inštitúcia, ktorá na Slovensku vykonáva úrazové poistenie ako poistenie pre prípad poškodenia zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu, alebo choroby z povolania, rozlišuje nasledovné teritoriálne členenie:

- územie Európskej únie (28 štátov) a Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a Švajčiarskej konfederácie, EHP tvoria členské štáty Európskej únie a členské štáty Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO), ktorými sú Islandská republika, Lichtenštajnské kniežatstvo a Nórske kráľovstvo (ďalej len „členské štáty“),
- územie tretích krajín (všetky ostatné krajiny okrem členských štátov).

Okrem miesta vzniku poistnej udalosti (pracovný úraz alebo choroba z povolania) je dôležité aj miesto, resp. štát, v ktorom sú odvádzané príspevky na sociálne poistenie v prospech príslušnej inštitúcie. Na základe uvedeného rozlišuje Sociálna poisťovňa dve základné situácie:

- **vyslanie slovenského zamestnanca slovenským zamestnávateľom** na prácu do členského štátu alebo do tretej krajiny,
- **samostatný pracovnoprávny vzťah slovenského občana so zahraničným zamestnávateľom** v rámci členských štátov alebo so zamestnávateľom z tretej krajiny.

V prípade, že je slovenský zamestnanec **vyslaný** svojim slovenským zamestnávateľom na prácu **do iného členského štátu**, odškodňovanie pracovných úrazov a chorôb z povolania regulujú koordinačné nariadenia Európskej únie pre oblasť sociálneho zabezpečenia. Nároky zamestnancov z úrazového poistenia, ktorí utrpeli pracovný úraz alebo im bola zistená choroba z povolania v členskom štáte, sa posudzujú podľa ustanovení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) iba v prípade, **ak je vydaním formulára PD A1 SK alebo starším typom formulára E 101 SK potvrdená príslušnosť k legislatíve Slovenskej republiky.**

Podľa článku 11 Nariadenia (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, podliehajú právnym predpisom len jedného členského štátu. Ďalej je v tomto článku ustanovené, že osoba vykonávajúca činnosť zamestnanca v členskom štáte (okrem vyslaných zamestnancov) podlieha právnym predpisom tohto členského štátu. Platí zásada jednotného poistenia, t.j. príspevky na poistné sa platia v štáte, v ktorom osoba vykonáva svoju závislú činnosť.

Ak je zamestnanec slovenského zamestnávateľa **vyslaný pracovať mimo územie Slovenskej republiky** a ide o vyslanie v rámci členských štátov, je potrebné, aby pred vyslaním zamestnanca jeho zamestnávateľ požiadal Sociálnu poisťovňu o vystavenie formulára PD A1 SK (predtým formulár E 101

SK), ktorým sa **potvrďuje uplatniteľnosť legislatívy vysielajúceho štátu** (teda v tomto prípade uplatniteľnosť legislatívy Slovenskej republiky). Na vystavenie takého formulára je vecné príslušný útvar výberu poistného miestne príslušnej pobočky Sociálnej poisťovne, kam je aj potrebné adresovať žiadosť o jeho vystavenie. Možnosť uplatniť inštitút vyslania a vystavenie formulára potvrdzujúceho uplatniteľnosť slovenskej legislatívy v období vyslania do iného členského štátu si vyžaduje splnenie určitých ustanovených podmienok, čo posudzujú útvary výberu poistného (obvykle príslušnej pobočky, v niektorých osobitných prípadoch ústredia Sociálnej poisťovne).

V prípade, že je slovenský zamestnanec **vyslaný** svojim slovenským zamestnávateľom na prácu **mimo členských štátov**, odškodnenie za utrpený pracovný úraz alebo za priznanú chorobu z povolania sa vykonáva podľa

- **legislatívy Slovenskej republiky – podľa podmienok ustanovených v zákone o sociálnom poistení**, za nevyhnutného predpokladu predloženia platného cestovného príkazu, **alebo**
- **existujúcej bilaterálnej zmluvy** medzi Slovenskou republikou a štátom, kde k poistnej udalosti došlo, ktorá obsahuje podmienky a postup pri odškodňovaní pracovného úrazu alebo choroby z povolania občana zmluvného štátu.

V situácii, ak slovenský občan má uzatvorený **pracovnoprávny vzťah so zahraničným zamestnávateľom** (či už v rámci členských štátov alebo tretích krajín), **tzn. že nejde o vyslaného zamestnanca**, odškodňovanie pracovného úrazu alebo choroby z povolania sa vykonáva podľa legislatívy štátu tohto zamestnávateľa, pre ktorého pracuje. Inštitúciou príslušnou na odškodnenie je teda inštitúcia štátu, kde pri vykonávaní činnosti k poistnej udalosti došlo. Slovenský občan v tomto prípade nie je úrazovo poistený podľa slovenskej legislatívy, a preto ani nemá nárok na odškodnenie podľa zákona o sociálnom poistení.

V súvislosti s migráciou osôb za prácou je potrebné poukázať aj na prípady zamestnávania cudzích štátnych príslušníkov slovenskými zamestnávateľmi na území Slovenskej republiky. Cudzích štátnych príslušníkov na účely úrazového poistenia rozdeľuje Sociálna poisťovňa do dvoch skupín:

- občania členských štátov,
- občania tretích krajín (cudzinci).

V prvom prípade, ak slovenský zamestnávateľ zamestnáva občana členského štátu a takýto občan utrpí pracovný úraz alebo mu je zistená choroba z povolania, na odškodnenie sa aplikujú príslušné ustanovenia zákona o sociálnom poistení.

V druhom prípade, ak slovenský zamestnávateľ zamestnáva občana z tretej krajiny, je možné aplikovať na takéto osoby príslušné ustanovenia zákona o sociálnom poistení, avšak až za podmienok, že daná osoba má udelené povolenie na zamestnanie a povolenie na pobyt na území Slovenskej republiky.

Ing. Renáta Harviľáková,
oddelenie metodiky úrazového poistenia,
Sociálna poisťovňa, ústredie